

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Програмата по психиатрия не е еднократен акт, а е процес, чрез който ще се усъвършенства непрестанно обучението по психиатрия. Тя е в съответствие с Базисния образователен курикулум на Световната психиатрична асоциация.

1.1 Наименование на специалността: Психиатрия

1.2 Продължителност на обучението: 4 години

1.3 Изисквано базово образование за допускане до обучение по психиатрия: образователно-квалификационна степен „магистър” по „Медицина” и професионална квалификация „лекар”

2. ДЕФИНИЦИЯ НА СПЕЦИАЛНОСТТА, КОМПЕТЕНЦИИ И УМЕНИЯ

2.1 Дефиниция

Медицинска специалност, която изследва, диагностицира и лекува болни с психични и поведенчески разстройства.

2.2 Компетенции

- Компетентност в диагностика, терапия и психосоциални интервенции на болни с психични разстройства
- Компетентност в назначаване на необходимите изследвания и консултации и тяхната интерпретация.
- Компетентност за анализ и подбор на важна и актуална научна информация и прилагането на данните в практиката.

2.3 Умения

- Умение да се провежда психиатричен преглед
- Умение да се диагностицират психичните и поведенческите разстройства.
- Умение да се провежда съвременно лечение на психичните разстройства.
- Умение да се работи в мултидисциплинарен клиничен екип.

3. ЦЕЛ НА ОБУЧЕНИЕТО

Програмата има за цел да подготви специалисти със следното професионално предназначение:

- Да познават клиниката на психичните болести и разстройства, засягащи всички възрасти и свързани с различни причини, да могат да ги диагностицират с помощта на психиатрично изследване, соматични прегледи и инструментални и лабораторни изследвания, да правят прогнози за хода и

протичането на заболяванията и да провеждат лечение с психофармакологични средства, с други биологични методи, с уточнен набор от психотерапевтични и рехабилитационни подходи.

- Да познават честотата, разпространението, културалните, социодемографски особености на психичните заболявания и разстройства; да познават програмите за обслужване, законодателството и етичните норми, свързани с човешките права.
- Да умеят да работят в мултидисциплинарен екип, да ползват и упражняват супервизия, да ползват и дават консултации, да администрират, документират, обобщават, отчитат данни от службите, да планират развитието им.
- Да умеят да докладват случаи, съдебно-психиатрични, трудови и други експертни документи, научни текстове, обзори и др.
- Да изготвят научно-изследователски проекти, да прилагат и развиват изследователски инструменти в областта на клиничната психиатрия и поведенчески науки.
- Да познават научните дисциплини и учения, които обслужват клиничната психиатрия и техните постижения, на първо място невронауките, молекулярна биология и генетика, експериментална психология, учения за психичния живот, социална психология, биостатистика, методи за изобразяване на мозъка, психология на развитието, психология на групите, науките за семейството.
- Да владеят и поддържат добро ниво на знания и умения в областта на общата и фамилна медицина и заболяванията, водещи до висока и продължителна инвалидност.
- Да разпознават, формулират в сътрудничество с болния психичните проблеми и да постигат съгласие с него за предприемането на съвместни действия.
- Да създават терапевтичен съюз с болния, да базират сътрудничеството с него на този съюз, да договорят сферите на отговорност и приносите към терапията на двете страни, да създават, водят и приключват терапевтичния контакт, като носят отговорността за възникването и развоя на ситуациите, свързани с боледуването.

- Да изградят умения за общуване с болните, дори когато това е предизвикателство, да зачитат техните права и интереси, да приемат емпатично техните оплаквания, да дават подкрепа и надежда за добър изход от заболяването.
- Да избягват всички действия и процедури, които генерират ятрогения.
- Да са запознати с последствията от стигмата на тежките психични болести и да имат умения за преодоляването ѝ.

4. ОБУЧЕНИЕ

4.1 Учебен план

Първи модул: Базисни умения – 6 месеца

Провежда се през първата година в акредитираните за обучение лечебни заведения от ръководителите на специализиращите лекари.

Втори модул: Клиничен опит - 4 години (включва се и продължителността на първи модул)

Клиничният опит се натрупва в акредитирани лечебни заведения за обучение с различен профил.

Трети модул: Теоретична подготовка – задължителни 10 тематични семинари, разпределени в два семестъра и допълнителни семинари по избор

4.2 Учебна програма

4.2.1 Базисни умения

Провежда се през първата година в акредитираните лечебни заведения от ръководителите на специализиращите лекари.

Базисните умения включват следното съдържание:

- Преглед: анамнеза на болестта, видове източници и оценка на надеждността им; интервю и оценка. Принципи на терапевтично поведение
Психичен статус: психомоторика, мислене, афект, перцепция, съзнание, памет, интелект, внимание, критичност
Соматичен и неврологичен статус
- Основни симптоми и синдроми
- Видове структурирани интервюта
Оценъчни скали и самооценъчни инструменти
- Лабораторни тестове – електрофизиологични, неврофизиологични и невроизобразителни изследвания
- Невробиология

Модулът завършва с колоквиум. Ръководителят изготвя писмена оценка за представяне на специализанта.

4.2.2 Клиничен опит

Този компонент от обучението се извършва в акредитирани лечебни заведения за обучение с различен профил. Това обучение продължава 4 години и има следните задължителни елементи:

- Неврология – 2 месеца; обща медицина – 1 месец; невроизобразителни изследвания – 1 месец – общо 4 месеца
- Обща психиатрия – 18 месеца, която включва болнично лечение (10 месеца), дневен стационар (1 месец), рехабилитационни отделения (1 месец) и базисните умения (6 месеца)
- Консултативна психиатрия – 2 месеца
- Геронтопсихиатрия – 3 месеца
- Психиатрия в общността (диспансерна дейност и дневен център, защитено жилище, амбулатория за специализирана медицинска практика по психиатрия) – 5 месеца
- Спешна психиатрия – 4 месеца
- Злоупотреба с алкохол и наркотици – 4 месеца
- Детска и юношеска психиатрия – 4 месеца
- Съдебна психиатрия – 4 месеца

Забележка:

Болнична психиатрия включва представяне на 6 дълги случая и 7 кратки случая.

По време на стажа специализантите трябва да подготвят 6 “дълги” случая (в писмен вид да представят случаите, след като са ги проучили подробно, проследили са ги във времето и са направили вкл. и литературен преглед на проблема); 7 “кратки” случая (представяне в клиничната база по време на визитации и обсъждания с оценка на симптоми и синдроми).

Съдебна психиатрия включва 1 дълъг случай и 3 кратки случая.

Детска психиатрия включва 1 дълъг случай и 3 кратки случая.

Подготвените случаи се представят в писмен вид на комисията по време на изпита за специалност.

След завършване на всеки елемент от обучението в клиничен опит се провежда колоквиум с представяне на случай и обсъждане. Ръководителят на специализацията и обучителите дават писмена оценка на обучаващия се, като оценяват знанията и уменията му.

Препоръки: Ротациите по обща психиатрия, наркология, детска, съдебна, спешна и геронтопсихиатрия нямат задължителна последователност и се определят от индивидуалния план и от ръководителите на специализацията на отделните специализанти.

4.2.3 Теоретична подготовка

Това обучение се извършва чрез участие в тематични семинари. Организирано е в семинари от по 15 седмици при 2 часа дискусии седмично (2 семестъра годишно, зимен и летен или общо 8 семестъра за 4-годишното обучение). Всеки семинар се провежда в учебна група (до 7 участника) и ръководител. Ръководителят е автор на семинара и има задължението да формулира темите на семинара, да ги разпредели за подготвяне между участниците, да посочи литературатурни източници, да дава консултации, да модерира дискусиите, да организира и проведе оценяването на участниците (още 15 часа). Семинарите покриват основни теми – невронауки, диагностична оценка (класификация на болестите и психопатология; комуникативни умения и нагласи), психофармакология и психофармакотерапия, прогноза, промоция и превенция, общи въпроси (биостатистика, епидемиология, история на психиатрията, етика, законодателство).

Темите и авторите на семинарите се обявяват предварително, след анотация и обсъждане на Катедрен съвет. Успешното участие в **семинари** от следните тематични области е задължително за допускане до държавен изпит:

- ✓ Афективни разстройства
- ✓ Шизофрения
- ✓ Зависимост към алкохол и психоактивни вещества
- ✓ Епилепсия и коморбидност
- ✓ Личностови разстройства, тревожност, ПТСР
- ✓ Емоционални и поведенчески разстройства у деца
- ✓ Психоорганични състояния
- ✓ Биологична терапия
- ✓ Психологична терапия

- ✓ Епидемиология и генетика, класификация на болестите

Семинари по избор, които се заявяват от авторите им с анотация и се одобряват от Катедрения съвет.

Примерни теми на семинарите по избор:

- ✓ Агресията в психиатрията и общността
- ✓ Самоубийството при различните психични разстройства
- ✓ Невроизобразителни техники в психиатрията
- ✓ Невропсихология и неврофизиология в психиатрията
- ✓ Конверзия, дисоциация, соматизация в психиатрията
- ✓ Психиатрия, етика и право: Съдебна психиатрия, деонтология
- ✓ Психодиагностика
- ✓ Психосоматични разстройства и лиезон психиатрия. Интердисциплинарен подход
- ✓ Психични разстройства в третата възраст
- ✓ Екзогенни психични разстройства
- ✓ Културални аспекти на психиатрията
- ✓ Социална психиатрия и психосоциална рехабилитация
- ✓ Фамилни взаимоотношения и ролята им в динамиката на психичните разстройства
- ✓ Психодинамични механизми на психичните разстройства

Оценяването на теоретичната подготовка се извършва в края на всеки семинар въз основа на писмена работа, обсъдена пред комисия.

4.3 Задължителни колоквиуми и график за полагането им

- **През първата година**
  - Обща психиатрия – 12 месеца
  - Базисни умения, болнично лечение – по 6 месеца
- **През втората година**
  - Болнично лечение – продължение (още 6 месеца)
  - Дневен стационар, рехабилитационни отделения – 2 месеца
  - Консултативна психиатрия – 2 месеца
  - Психиатрия в общността (диспансерна дейност и дневен център, защитено жилище) – 2 месеца
- **През третата година**
  - Психиатрия в общността (диспансерна дейност и дневен център, защитено жилище и амбулатория за специализирана медицинска практика по психиатрия) – още 2 месеца

Геронтопсихиатрия – 3 месеца

Злоупотреба с алкохол и наркотици – 4 месеца

Спешна психиатрия – 3 месеца

- **През четвъртата година**

- Детска и юношеска психиатрия – 4 месеца

- Съдебна психиатрия – 4 месеца

- Неврология; обща медицина, невроизобразителни изследвания - 4 месеца

- **Теоретичните семинари** се провеждат през целия период на обучение (1-4 година). Всеки специализант преминава 10 задължителни семинара и по желание обявените факултативни семинари.

Задачи на обучението

- Да се прилагат съвременни методи на обучение по психиатрия
- Да се фокусира върху практически умения, теоретични знания, нагласи
- Да се въведат ефективни методи за оценка на специализиращите и обратна връзка от тях

Методи на обучение

Обучението се реализира в акредитираните лечебни заведения под ръководството на специалисти и включва:

- Клинична работа под супервизия
- Участие в мултидисциплинарен екип
- Развиване на писмени работи в тематичен семинар
- Докладване на случаи
- Участие /авторство на изследователски проекти
- Авторство и участие в публикации
- Лекции

Програмата покрива следните предметни области:

Клиника

- Обща психопатология – оценка на болния, проблем ориентиран подход Етиология на психичните заболявания (генетични, поведенчески, социални фактори, средови фактори, напр. насилие)
- Психиатрична епидемиология (разпространение и социална значимост на заболяванията)
- Клинична психиатрия

- Органична психиатрия
- Детска психиатрия
- Съдебна психиатрия
- Геронтопсихиатрия
- Невроизобразителни техники

Теория

- Психопатология, нозология и класификации
- Специална психиатрия – всички психиатрични заболявания
- Епидемиология и генетика
- Невронауки и поведение
- Психофармакология
- Организация на психиатричната помощ
- Биостатистика, отчетност и планиране, компютърни методи, изследователски проекти
- Социална психология (поведение на боледуване, здравословен начин на живот, здравно поведение)
- Психодинамични теории за психичния живот

Интервенции

- Психофармакотерапия и друга биологична терапия
- Психотерапевтични интервенции
- Социална рехабилитация

Водене на случай

- Приемане на случай, първоначално оценяване. Оценката има за цел да подготви поемането на болния.
- Психиатричен преглед
- Диагноза, терапевтичен план
- Консултация
- Приключване на случая
- Документиране
- Администриране
- Екипно заседание
- Докладване на случай
- Препращане на случай

5. КОНСПЕКТ ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПСИХИАТРИЯ

ОБЩА ЧАСТ

1. Мозъчна функция, невротрансмитери и рецептори.
Епидемиология и генетика на психичните болести. Теории на

психичното развитие. История на психиатрията. Развитие на идеи. Психиатрични класификации. МКБ – 10 и DSM-IV. Психологическо измерване в психиатрията. Невролептици. Антидепресанти. Бензодиазепини. Тимостабилизатори и антиконвулсанти. Психотерапия. Психосоциална рехабилитация. Психопрофилактика и промоция на психичното здраве.

СПЕЦИАЛНА ЧАСТ

1. Шизофрения и налудни разстройства

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза

2. Шизофрения и налудни разстройства

Терапевтичното поведение /болнично лечение, прием за оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми от грижи в болницата и общността.

3. Хронични психотични състояния: социална дисфункция

Дефиниция /клинично описание/. Терапевтично поведение /процедури на прием за оценка, формулировка на случая, екипно водене на случай, приключване, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

4. Депресия

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза

5. Депресия

Терапевтично поведение /болнично лечение, прием за оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

6. Биполарно афективно разстройство

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза

7. Биполарно афективно разстройство

Терапевтично поведение /болнично лечение, прием за оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността

8. Епилепсия

Клинично описание. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

9. Болест на Алцхаймер и други деменции

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично

поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

10. Алкохолна и неалкохолна зависимост

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

11. Тревожни разстройства. Обсесивно-компулсивно разстройство. Паническо разстройство. Фобии.

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

12. Конверзия, дисоциация, соматизация в психиатрията

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/.

13. Личностови разстройства

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

14. Самоубийството при различните психични разстройства. Агресията в психиатрията и общността

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/.

15. Разстройства на хранителното поведение

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

16. Емоционални и поведенчески разстройства в детска възраст.

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), субтипове, диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

17. Съдебна психиатрия: вменяемост, дееспособност, задължително лечение

18. Психосоматични разстройства и лезон психиатрия.

Интердисциплинарен подход

19. Психични разстройства в третата възраст

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

20. Реакции на стрес /Пост-травматично стресово разстройство и др./

Епидемиология, етиология, клиника (симптоми), диференциална диагноза, протичане и прогноза. Терапевтично поведение /оценка, формулировка на случая, водене на случай, пренасочване/. Програми за грижи в болницата и общността.

ПРЕПОРЪЧВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Международна класификация на болестите, X ревизия, Глава V: Психични и поведенчески разстройство 2003, Център за сътрудничество със СЗО
- Ачкова М. (ред.) 1996, Психиатрия, изд.Знание ООД
- Голдбърг Г. (ред.) 2003, Психиатрия в клиничната практика
- Миланов К. и В.Миланова 2003, Шизофрения и антипсихотици, изд.ЕТ"Б.Стаменов
- Ончев Г. 2001, Личностова абнормност в клиничната практика, Кантекс, София
- Попов Х. 2003, Посттравматичен стрес, ЛиК, София
- Дончев П. (ред.), 1987, Ръководство по съдебна психиатрия Мед. и физк.
- Иванов Вл.(ред.) 1989, Социална психиатрия, Мед и физк.
- Kaplan H.I.and B.J.Sadock 2003, Comprehensive Textbook of Psychiatry, Baltimore, MD: Williams &Williams
- Andreasen N.C. and D.W.Black 2002, Introductory Textbook of Psychiatry, Washington,DC: American Psychiatric Publishing, Inc
- <http://www.wpanet.org>
- <http://en.wikipedia.org>